
KOSTEN EN BATEN VAN RUIMTEGEBRUIK INTEGRAAL AFGEWOGEN

Marieke Strookman

De ruimtedruk in Nederland is hoog. Zowel in stedelijke als in landelijke gebieden wordt beslag gelegd op ruimte door middel van diverse bestemmingsplannen. Bij het vaststellen van bestemmingsplannen wil de overheid weloverwogen integrale keuzes maken en is een zorgvuldige vergelijking van de mogelijke inrichtingsvarianten noodzakelijk. Voor het afwegen van de effecten van de mogelijke alternatieve inrichtingsvarianten, kan gebruik worden gemaakt van verschillende reken- en beslismodellen. Een van deze modellen is de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA), welke in dit artikel wordt toegelicht aan de hand van de casestudie 'Kuindermeer'.

Casestudie Kuindermeer

Het Kuindermeer is een randmeer dat kan worden aangelegd tussen de Noordoostpolder en het 'oude land'. Bestemmingswijziging in de casestudie betekent dat de hoofdfunctie landbouw plaats maakt voor voornamelijk natte natuur en open water. In de casestudie wordt de autonome ontwikkeling vergeleken met twee inrichtingsvarianten: een rode variant en een groene variant. Bij de rode variant krijgen 'rode' functies zoals woningen, jachthavens, camping en bedrijventerrein relatief meer aandacht, terwijl in de groene variant meer aandacht aan natuur wordt besteed. De casestudie dient ter illustratie van de MKBA en maakt gebruik van kengetallen.

Maatschappelijke kosten-batenanalyse

Het integraal afwegen van kosten en baten gebeurt via de waardering in geld. Hierdoor worden veranderingen in functies in een inrichtingsvariant onder één noemer gebracht. Op basis van een volledig overzicht van kosten en baten van een verandering in ruimtegebruik kan een oordeel worden gegeven over de maatschappelijke rentabiliteit van deze verandering.

Met behulp van het Ruimtelijk Economisch Model (REM; model dat maatschappelijke kosten en baten systematisch tegen elkaar afweegt) is berekend dat voor de casestudie van het Kuindermeer de maatschappelijke baten zowel in de rode variant als in de groene variant hoger zijn dan de maatschappelijke kosten (zie tabel 1).

Het positieve effect op de maatschappelijke welvaart, dat wordt gecreëerd door hogere maatschappelijke baten dan maatschappelijke kosten, kan mede worden verklaard door de 'groene' functies die in beide varianten aanwezig zijn. Immers de waardering van recreanten van het Kuindermeer voor de recreatiemogelijkheden van de open plas en natte natuur maakt een substantieel deel uit van de baten. De baten die ontstaan door de positieve waardering van recreanten van het Kuindermeer worden aangegeven met positieve externe effecten (effecten die niet via de marktprijs kunnen worden gewaardeerd).

Uit de uitkomst van de MKBA blijkt eveneens dat zowel de baten als de kosten in de rode variant bijna twee maal zo hoog zijn als in de groene variant. Dit wordt onder andere verklaard door de 'rode functie' bedrijventerrein die zowel hoge kosten als hoge baten met zich mee brengt.

Het gaat bij het Kuindermeer (en vaak ook bij vergelijkbare projecten) om een MKBA op basis van algemene kengetallen. Een dergelijke analyse kan relatief snel worden uitgevoerd en geeft een goed inzicht in de orde van grootte van kosten en baten. Er wordt echter geen rekening gehouden met factoren die specifiek zijn voor een bepaald gebied, zoals de situatie op de regionale arbeidsmarkt, hetgeen de nauwkeurigheid van de getallen beperkt.

	Kosten	Baten	Saldo
Rode variant	990	1.490	500
Groene variant	490	810	320
Bron: Berekeningen met REM.			

Conclusie

Geïllustreerd is dat de MKBA een integrale methode is om helderheid aan te brengen in beleidskeuzes voor inrichtingsvarianten. Door middel van een interactief proces kan meer draagvlak worden gecreëerd voor de uiteindelijke keuze. Niet alleen bij het Kuindermeer maar ook bij andere gebieden kan met behulp van het Ruimtelijk Economisch Model van het LEI, een duidelijk overzicht worden gegeven van de maatschappelijke kosten en baten van beslissingen over het ruimtegebruik.

Meer informatie:

Rapport 4.03.03 *Integrale afweging van ruimtegebruik, Ontwikkeling van een instrumentarium voor het beoordelen van veranderingen in aanwending van ruimte*